

TRABZON MAARİF EMİNLİĞİ VİLAYETLERİNDE İLKÖĞRETİM (1926)

M. Serhan YÜCEL*

ÖZ

Cumhuriyetin ilk yılları, Türk eğitim tarihinin laboratuvarı olarak değerlendirilebilir. Osmanlıdan Cumhuriyete devredilen eğitim mirasını anlayabilmek, Tevhidi Tedrisat Kanununun ilk etkilerini gözlemleyebilmek, Harf Devrimi öncesi Türkiye’de eğitimin icmalini çıkarmak ve sonraki yıllarla karşılaştırmalı analiz yapabilmek için cumhuriyetin ilk yıllarına ait eğitim istatistikleri temel kaynaklar olarak kullanılmalıdır. Maarif Vekâleti tarafından yayımlanan ve oldukça detaylı eğitim istatistiklerinin yer aldığı İhsaiyat Mecmuaları bu ihtiyacı karşılamaktadır. Kliometrik çalışmaların, istatistiklerdeki verileri anlamlı hale getireceği açıktır. Bu nedenle özellikle 1925-1926 İhsaiyat Mecmualarındaki verilerin açıklanmasında nicel yöntemle başvurulma zorunluluğu ortadadır. Çalışmada, 1926’da Türkiye’nin 13 eğitim bölgesinden biri olan ve Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerinden ve bu illere bağlı ilçelerden oluşan Trabzon Mıntıkası Maarif Eminliğindeki ilkokullar incelenmiştir. Bölgede bulunan ilkokullar ve ilköğretim ayrıntılarıyla değerlendirilmiş; illerin kendi arasında, diğer maarif eminlikleriyle ve Türkiye geneliyle mukayeseli analizleri yapılmıştır. Çalışma, 1926 yılı, Trabzon bölgesi ve ilköğretimle kendisini sınırlamış olsa da, bölgede bulunan diğer eğitim kurumları hakkında da bilgiler verilmiştir. Bir başka deyişle Trabzon Maarif Eminliğinin 1926’daki fotoğrafını çekmek ve karşılaştırma yapabilmek adına liseler, orta mektepler, muallim mektepleri, imam ve hatip mektepleri, köy ve şehir yatı mektepleri, özel okullar ve anaokulları hakkında özet bilgiler çalışmada yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, 1925-1926 Öğretim Yılı, Maarif Eminliği, Trabzon.

PRIMARY EDUCATION IN THE TRABZON REGION OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION (1926)

ABSTRACT

The early years of the Republic can be considered as a laboratory of Turkish educational history. To comprehend the educational heritage transferred from the Ottoman Empire to the Republic, to observe the initial effects of the Unification of Education Law, to summarise the state of education in pre-Alphabet Reform Turkey, and to conduct comparative analyses with subsequent years, educational statistics from the early Republican period must be utilised as primary resources. The Statistical Yearbooks published by the Ministry of National Education, which contain detailed educational statistics, meet this need. It is clear that cliometric studies will render the data in the statistics meaningful. Therefore, there is a necessity to employ quantitative methods particularly in interpreting the data from the 1925-1926 Statistical Yearbooks. This study examines the primary schools within the Trabzon Educational District, which was one of Turkey’s 13 educational regions in 1926, comprising the provinces of Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane, and Giresun, and their associated districts. The primary schools in the region have been evaluated in detail; comparative analyses have been made between the provinces themselves, with other educational administrations, and with Turkey as a whole. Although the study is limited to the year 1926, the Trabzon region, and primary education, it also provides information about other educational institutions in the region. In other words, the study includes a snapshot of the Trabzon Educational Administration in 1926 and carries out comparisons, encompassing high schools, secondary schools, teacher training schools, Imam and Hatip schools, village and urban boarding schools, private schools, and kindergartens.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 03.11.2023; Yayına Kabul Tarihi: 16.11.2023

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
e-mail: mserhan.yucel@bilecik.edu.tr – ORCID: 0000-0003-2453-4069

Keywords: Primary Education, 1925-1926 Academic Year, Educational Administration, Trabzon.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne bıraktığı eğitim mirası hakkındaki değerlendirmeleri, ideolojik tartışma zemininden uzak tutmak gerekiyor. Aksi halde Türk eğitim tarihi veya Türk eğitim sistemi konulu çalışmaların bilime katkısı ortadan kalkar. Ayrıca cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim ile ilgili çalışmalar ne yazık ki çok fazla değil. BCA da (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi), özellikle eğitim tarihi alanında Osmanlı Arşivi kadar zengin bir arşiv sunamıyor araştırmacılara. Neyse ki bu olumsuzluklar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına ait Maarif Vekâleti tarafından hazırlanmış olan eğitim istatistikleri sayesinde önemini yitiriyor. 1923 yılından 1926'ya kadarki dönemi kapsayan ve üç ayrı kitap halinde basılan Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuaları, erken cumhuriyet döneminin eğitime ait verilerini ayrıntılı olarak sunuyor. Bu dergiler, Cumhuriyetin Osmanlıdan devraldığı eğitim mirasını gözler önüne sermekle kalmıyor, kliometrik çalışmalara fırsat veriyor. Ayrıca Türk devletinin kayıt sistemlerine ve verileri kayıt altına almaya verdiği önemin, cumhuriyetin Osmanlıdan devraldığı mirasın başlıcalarından olduğunu gösteriyor (Yücel, 2022, s. 395).

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim denilince ilk akla gelen hiç şüphesiz Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulüdür (Alp, 2017: 39). Cumhuriyetin ilanından dört ay gibi kısa bir süre sonra kabul edilen kanun, eğitimdeki keşmekeşe son vermeyi amaçlıyordu. Gerçekten de cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında,

- 1- Maarif-i Umumiye Nezaretine bağlı okullar,
- 2- Yabancı devletlere ve kiliselere bağlı okullar (Ecnebi Mektepleri),
- 3- Özel Vakıflara bağlı medreseler ve sıbyan mektepleri
- 4- Şer'iyye ve Evkaf Vekâletine bağlı medreseler ve sıbyan mektepleri,
- 5- İl Özel İdarelerine bağlı sıbyan, rüştiye ve sanat okulları,
- 6- Bakanlığın denetleyemediği bazı mahalle ve köylerde açılan ruhsatsız/ kaçak okullar,
- 7- Şahıslar tarafından açılan özel okullar ve
- 8- Azınlıklar tarafından açılan cemaat mektepleri (ekalliyet mektepleri)

olmak üzere sekiz farklı tür okul bulunmaktaydı. Ayrı kaynaktan beslenip yönetilen bu okullar, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde adeta devlete rakip kurumlar gibi çalışmışlardı. Böyle olunca da farklı kaynaklardan beslenip yetiştirilen öğrenciler, mezun olduklarında devletle ve milletle bağlarında kopukluklar yaşanmıştı. Bu keşmekeşe son vermeyi amaçlayan Tevhidi Tedrisat Kanununun başka bir işlevi de Selçuklu veziri Nizamülmülk'ten itibaren Türk devletlerinin anlayışı haline gelen, ancak son elli yıllık dönemde uzaklaşan *eğitimde devletin kontrolüne* geri dönülmesi olmuştur. Batıda, eğitim tarihi uzun yıllar boyunca kiliseden ayrı düşünülemezdi, nitekim eğitim faaliyetlerini üstlenen kilise, devletten ayrı bir kurum idi (Hatemi, 1998: 91). Osmanlı'nın son dönemlerinde misyoner okulları öne çıkmıştı, kilisenin veya dini kurumların bu okullardaki etkinliği Cumhuriyetin "ulus devlet" ve "istiklâl-i tam" mantığına aykırıydı. Seküler eğitim zorunlu hale gelmişti. Zaten Tevhidi Tedrisat Kanunu eğitimde İslâmiyetin etkisini

ortadan kaldırmakla birlikte yabancı ülkelerin ve kilisenin etkinliğine son vermeyi ve devletin eğitimde tek söz sahibi olmasını amaçlamaktaydı (Ergin, 1977: 2068).

Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulünden sonra eğitimde tek söz sahibi devlet olmuştur. Ancak savaşlardan sonra genç erkek nüfusun azalması ve yoksulluk genç cumhuriyetin karşısındaki en büyük problemlerdendi. Ayrıca yüzyıllardır ihmal edilmiş Anadolu topraklarında görev yapacak öğretmenlerin yok denecek kadar az olması ile bina ve ders materyalleri sıkıntısı da had safhadaydı. Cumhuriyet yönetiminin olağanüstü gayreti ile Tevhidi Tedrisattan Harf Devrimine kadar geçen dört yıllık süre içinde bu sıkıntılar aşılmaya çalışılmıştır.

1. Maarif Eminlikleri ve Trabzon Mıntıkası

1924 sonrasında Tevhidi Tedrisat Kanununun ortaya koyduğu ilkelere uygun hukuki düzenlemelere devam edilmiştir. Bu kanunu destekleyen başka kanunlar ve yönetmelikler çıkmış, birçok tamim yayımlanmıştır. Bunların en önemlilerinden biri olan 22 Mart 1926 tarihli Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun ile ülke genelinde maarif eminlikleri (eğitim mıntıkaları/ bölgeleri) oluşturulmuştur, Aslında maarif eminlikleri Türkiye Cumhuriyeti tarihinde il esasına aykırı uygulamaların örneklerinden biridir (Keskin, 2022: 310). Sayıları 13'ü bulan bu bölgelerden her biri, büyük ve merkezi bir il'e bağlanmıştır (RC, 3 Nisan 1926, 338).

On üç maarif mıntıkasından biri olan ve Doğu Karadeniz vilayetlerinin yer aldığı Trabzon Maarif Eminliği Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane ve Giresun vilayetleri ve bu vilayetlere bağlı ilçelerden oluşuyordu (Deniz, 2016: 116). Trabzon Mıntıkası Maarif Eminliğinin sınırları Harita 1'de verilmiştir (Bkz. Ek- 1).

Maarif Eminliği uygulamasının başlangıcı olan 1926'da mülki idarede bir takım değişikliklere gidildi (Keskin, 2022: 238). 30 Mayıs 1926'da kabul edilen, 26 Haziran 1926'da yürürlüğe giren 877 sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanununa göre il sayısı azaltıldı, bazı ilçeler bucak haline dönüştürüldü, yeni ilçeler ihdas edildi. Bazı ilçelerin de bağlı oldukları vilayetler değiştirildi (RC, 26.6.1926, 404). Dolayısıyla Maarif Eminliklerinin sınırında ufak çaplı da olsa değişiklikler oldu. 1926 yılını ele alan bu çalışmada verilen istatistikler, Teşkilatı Mülkiye Kanunundan sonra yayımlandığından Bayburt ve Yusufeli ilçelerini kapsamamaktadır. Nitekim Bayburt ve Yusufeli ilçelerinin 877 sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanununa göre bağlı olduğu vilayetler değişmiştir. Yusufeli Erzurum vilayetine bağlı iken Artvin'e bağlanmış, yine Erzurum vilayetine bağlı olan Bayburt da Gümüşhane'ye bağlanmıştır. Bu iki ilçenin 1926 eğitim istatistiklerinde Trabzon bölgesinde yer almamasının sebebi budur. Ancak ilçe iken bucak haline dönüştürülen Borçka'nın, Artvin'e bağlılığı değişmediğinden Trabzon Maarif Eminliği içinde istatistiksel bilgileri verilmiştir. 877 sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanunundan sonra Maarif Eminlikleri sınırlarında yaşanan değişikliklerin yer aldığı Türkiye haritası, Harita 2'de verilmiştir (Bk. Ek-2). Buna göre Türkiye genelinde 13 maarif eminliği yer almış; Edirne dört, Erzurum beş, İzmir beş, İstanbul dört, Adana beş, Antalya üç, Ankara altı, Diyarbakır on üç, Sivas dört, Trabzon yedi, Gaziantep üç, Kastamonu dört ve Konya altı vilayetten oluşmuştu.

1.1 Trabzon Maarif Eminliği Bölgesinde Nüfus (1927)

Trabzon Mıntıkası Maarif Eminliği, Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerinden ve bu illere bağlı ilçelerden oluşmaktaydı. Bölgenin merkezi Trabzon vilayeti, 1926 yılında Merkez, Sürmene, Akçaabat, Vakfıkebir, Maçka ve Of ilçelerinden oluşuyordu ve il genelinde 1927 nüfus sayımına göre 292.573 kişi yaşıyordu (1927 Nüfus, 1928: 26).

Artvin vilayetinin nüfusu ise 1927 nüfus sayımına göre 89.630 idi. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi Yusufeli ilçesi maarif eminliğinin oluşmasından sonra Artvin'e bağlanmıştır. Bu nedenle bu çalışmada Artvin'in ilçelerine Yusufeli dâhil edilmemiştir. Her ne kadar 1927 nüfus sayımında ilçe statüsünü kaybetmiş olsa da –istatistiklerde ilçe olarak yer alan- Borçka bu çalışmada Artvin'in ilçeleri arasında sayılacaktır. Dolayısıyla 1926'da Artvin; Merkez, Şavşat ve Borçka ilçelerinden oluşuyordu ve 1927 nüfus sayımına göre adı geçen yerlerde 63.238 kişi yaşıyordu (1927 Nüfus, 1928: 15). Merkez, Ünye ve Fatsa ilçelerinden oluşan Ordu vilayetinde 201.302 kişi (1927 Nüfus, 1928: 15); Merkez, Hopa ve Atina (Pazar) ilçelerinden oluşan Rize'de de 1927 Nüfus sayımına göre 171.663 kişi yaşıyordu (1927 Nüfus, 1928: 24). Merkez, Alucra, Koyulhisar, Mesudiye ve Şuşehri ilçelerinin bağlı olduğu Şebinkarahisar vilayetinin 1927 sayımına göre nüfusu 108.539'du (1927 Nüfus, 1928: 25). Merkez, Kelkit, Şiran ve Torul ilçelerinin bağlı olduğu Gümüşhane 73.347; Merkez, Görele ve Tirebolu ilçelerinin bağlı olduğu Giresun Vilayeti de 166.116 kişi olarak kayıt altına geçmişti (1927 Nüfus, 1928: 29). Bu istatistiksel bilgiler bize, Türkiye'de 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında, 13.649.945 kişiden oluşan toplam nüfusun 1.076.768'inin (yaklaşık yüzde 7,89) Trabzon Mıntıkası Maarif Eminliğine bağlı il ve ilçelerde yaşadığını göstermektedir. Tablo 1'de Trabzon Mıntıkasına bağlı vilayetlerin 1927 Nüfus Sayımına göre nüfusları ve Türkiye nüfusuna oranları verilmektedir.

	1927 Nüfus	Türkiye Nüfusuna Oranı %
Artvin	63.238	0,46
Ordu	201.302	1,47
Rize	171.663	1,26
Şebinkarahisar	108.529	0,80
Trabzon	292.573	2,14
Gümüşhane	73.347	0,54
Giresun	166.116	1,22
Mıntıka Toplamı	1.076.768	7,89
Türkiye	13.649.945	100,00

Tablo 1. Trabzon Bölgesi Vilayetlerinin 1927 Nüfusları

1.2 Trabzon Bölgesinde Okulların Açılış/ Kapanış Tarihleri (1925-1926)

Cumhuriyetin ilk yıllarında ders yılının başlangıç ve bitişi; hava ve iklim şartları, tarımın önemi, sosyal hayatın özellikleri, köy, bucak, ilçe ve il farklılıkları gibi unsurlar dikkate alınarak İl Maarif Müdürlüklerince belirlenirdi. Birçok vilayet bu faktörlere göre ilkokulları 8-15 Eylül 1925 tarihinde açmış, 20 Mayıs- 8 Haziran 1926 tarihinde de yaz tatiline sokmuştur. Ancak Trabzon Bölgesinde iki vilayet dışında açılış- kapanış tarihleri tespit edilememiştir. Ordu ili istatistiklerinde 1925-26 eğitim öğretim yılının 20 Eylül 1925 Pazar günü başladığı, 20 Mayıs 1926 Perşembe günü sona erdiği belirtilmektedir. Rize ili ve ilçelerinde de okulların 10 Eylül 1925 Perşembe günü başladığı ve 20 Mayıs 1926 Perşembe günü tamamlandığı görülmektedir. 1925-1926 eğitim öğretim yılında hafta tatili bir gün (Cuma) idi (İhs. Mec. 1925: 70-141).

2. Trabzon Bölgesinde Maarif Müdürlükleri Personeli ve Maaşları (1925-1926)

Erken cumhuriyet döneminde taşrada kamu görevlisi sıkıntısı yaşanıyordu. Maarif Vekâletinin de taşra teşkilatına gönderdiği personel sayısı ihtiyacın oldukça altındaydı. Osmanlının son yıllarında açılan öğretmen okulları mezunları sayesinde kısmen de olsa öğretmen ihtiyacı karşılanıyordu. Ancak bakanlık taşra teşkilatı için hem ödenek hem de personel bulmak oldukça güçtü. Bu durum, bürokraside görev yapan tek bir kişinin görev tanımının ve yaptığı görevlerin artması, yer yer birden çok kişinin yapması gereken işleri tek başına üstlenmesi demektir.

1925-1926 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde müfettişler haricinde Maarif Vekâletinin görevlendirdiği personel genelde ikiye geçmiyordu. Bu iki personelden biri maarif müdürü (veya maarif memuru) diğeri de kâtip memuruydu. Trabzon bölgesinde de Gümüşhane hariç maarif müdürlüklerinde iki personel bulunuyordu (İhs. Mec. 1925: 2-3). Ordu, Trabzon ve Giresun vilayetlerinde 1 maarif müdürü, 1 kâtip memuru görev yaparken, Artvin, Rize ve Şebinkarahisar vilayetlerinde 1 maarif memuru, 1 kâtip memuru bulunmaktaydı. Gümüşhane’de ise sadece 1 kâtip memuru istihdam edilmişti. Öte yandan Ordu ve Şebinkarahisar’da 2’şer, Trabzon bölgesinin diğeri vilayetlerinde ise 1’er ilk tedrisat müfettişi görev yapmaktaydı (İhs. Mec. 1925:2-3). Cumhuriyetin ilk yıllarında diğeri kamu görevlerinde olduğu gibi eğitim bürokrasisinde de maaşlar arasında bölgeler veya görevler arasında önemli bir fark yoktu. Örneğin bakanlık merkez teşkilatında en yüksek maaşı 200 lira ile maarif vekili alıyordu. Müsteşar maaşı ise 100 liraydı. Genel müdür 75 lira (ilköğretimde yalnızca 1 genel müdür vardı), şube müdürleri 50’şer lira (ilköğretimde yalnızca 2 şube müdürü vardı), kâtipler ise 15’er lira (ilköğretimde yalnızca 7 kâtip vardı) aylık maaş alıyordu. Taşra teşkilatında da durum çok farklı değildi. Türkiye genelinde görev yapan 36 maarif müdürünün maaşları 40-50 lira arasındaydı. Kâtip memurları da kıdeme ve eğitim durumuna göre 10-20 lira arasında maaşla görev yapıyordu. Türkiye genelinde görev yapan 24 maarif memuru ise 25’er lira maaş almaktaydı (Dev.Mer. 1927, s. 3-9). Trabzon Bölgesi Maarif Eminliğine bağlı vilayetlerinde maarif müdürlükleri personeli ve bu personele ödenen maaşlar Tablo.2’de verilmiştir.

	Maarif Müdürü		Maarif Memuru		Kâtip Memuru		İlk Tedrisat Müfettişi	
	Sayısı	Maaşı	Sayısı	Maaşı	Sayısı	Maaşı	Sayısı	Toplam Maaş
Artvin	-	-	1	25,00	1	15,00	1	34,50
Ordu	1	40,00	-	-	1	15,00	2	51,75
Rize	-	-	1	25,00	1	10,00	1	15,00
Şebinkarahisar	-	-	1	25,00	1	10,00	2	22,25
Trabzon	1	50,00	-	-	1	20,00	1	21,00
Gümüşhane	-	-	-	-	1	10,00	1	15,00
Giresun	1	40,00	-	-	1	15,00	1	20,00

Tablo 2. Trabzon Bölgesi Maarif Müdürlükleri Personeli 1925-1926 (İhs. Mec. 1925:2-3).

3. Trabzon Bölgesinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Okul iklimi eğitim yönetiminin en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan olumsuzluklar, okul binalarının ve dersliklerin sayısal ve fiziksel yetersizliğine yol açmaktaydı. Okul sayısındaki yetersizlik bir tarafa, Türkiye genelinde 1926'da okul başına düşen derslik sayısının 1,71'de kalması ilkokullarda birden çok sınıfın aynı derslikte eğitim görmesini zorunlu kılıyordu. Ayrıca aşağıda değinileceği gibi 1926'da Türkiye'deki ilkokullarda toplam 10.950 öğretmen görev yapıyordu, bu okul başına düşen öğretmen sayısının 2'nin bile altında olması demektir (yüzde 1,97).

	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Artvin	22	3	0	25	68	2,72
Ordu	59	6	0	65	113	1,74
Rize	98	6	0	104	174	1,67
Şebinkarahisar	37	7	0	44	58	1,32
Trabzon	84	10	0	94	159	1,69
Gümüşhane	50	5	0	55	73	1,33
Giresun	53	6	0	59	98	1,66
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Türkiye Toplam	3.393	544	1.617	5.554	9.510	1,71
Ülke/ Bölge Oran	%11,88	%7,90	%0	%8,03	%7,81	

Tablo 3. Trabzon Maarif Eminliğinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1925-1926)

Tablo 3'te 1925-1926 eğitim öğretim yılında Trabzon Maarif Eminliğine bağlı Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerinde bulunan ilkokul ve derslik sayıları verilmektedir. Trabzon bölgesinin en çarpıcı istatistiği hiç şüphesiz Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulünden sonra yaygınlaşmaya başlayan kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim gördüğü karma okulların Trabzon bölgesinde hiç olmamasıdır. 1926'de Türkiye genelinde bulunan 5.554 ilkokulun yüzde 29'unu oluşturan 1.617'si karma okul olarak eğitim vermekteydi, ancak Trabzon bölgesindeki yedi ilde bir tane bile karma okul yoktu (İhs. Mec. 1925: 70-141).

Trabzon bölgesi illerinde ve bu illere bağlı ilçelerde 1926 yılındaki ilkokul ve derslik sayıları Tablo 4 ila Tablo 10 arasında verilmiştir.

3.1 Artvin ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Artvin vilayetindeki okul başına derslik sayısı maarif eminliğinin biraz üzerinde olsa da ilkokul sayısının il genelinde sadece 25'te kaldığı gözden kaçmamaktadır. 1926'da ilçe statüsü kaldırılarak nahiyeye dönüştürülen Borçka'da 9 okul bulunmaktayken, 1927 nüfus sayımına göre nüfusu 28.320 olan Şavşat'ta sadece 5 okul vardı. Artvin, 1926 yılında Trabzon bölgesinde yer alan yedi vilayet arasında ilkokul sayısı en az olan vilayetti (İhs. Mec. 1925: 70-141). Ancak Artvin'de okul başına düşen derslik sayısı 2,72 ile Trabzon Maarif Eminliği ortalamasının da, Türkiye ortalamasının da oldukça üzerindedir.

ARTVİN	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	9	2	0	11	30	2,73
Borçka	8	1	0	9	25	2,78
Şavşat	5	0	0	5	13	2,60
Toplam	22	3	0	25	68	2,72
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Artvin İli/ Maarif Eminliği Oranı	%5,46	%6,98	0	%5,61	%9,15	

Tablo 4. 1925-1926 Ders Yılında Artvin ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

3.2 Ordu ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Trabzon bölgesi illerinden Ordu'da 1926 yılında toplam 65 ilkokulun 45'i merkez ilçede bulunuyordu, bu okulların 4'ü kız okulu (İhs. Mec. 1925: 70-141). Ordu vilayetinin merkez ilçe dışındaki iki ilçesi Ünye ve Fatsa'da da birer kız okulu vardı. 1927 nüfus sayımına göre 50 Bin nüfusa sahip Ünye'de toplamda 11 ilkokulda, 38 Bin nüfusa sahip Fatsa'da da 9 ilkokulda eğitim verilmekteydi. Bu da 1926'da ilkokul eğitimine ulaşmadaki güçlüğü (kız çocukları için neredeyse imkânsızlığı) ortaya koymaktadır.

ORDU	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	41	4	0	45	69	1,53
Ünye	10	1	0	11	23	2,09
Fatsa	8	1	0	9	21	2,33
Toplam	59	6	0	65	113	1,74
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Ordu İli/ Maarif Eminliği Oranı	%14,64	%13,95	0	%14,57	%15,21	

Tablo 5. 1925-1926 Ders Yılında Ordu ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

3.3 Rize ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Trabzon Maarif Eminliğine bağlı olan diğer bir il de Rize'di. Rize; Merkez, Hopa ve Atina (Pazar) ilçelerinde bulunan 104 ilkokul ile Trabzon bölgesindeki yedi vilayet arasında en çok okula sahip olan vilayetti. Rize, 1927 Nüfus sayımına göre toplamda 171 Bin nüfusa sahip olmasına rağmen 292 Bin nüfuslu Trabzon vilayetine derslik sayısında da üstünlük sağlamıştı. Rize, 174 derslik ile Trabzon bölgesinin birinci sırasındayken, Maarif eminliğinin merkezi Trabzon vilayetindeki toplam derslik sayısı 159'du (İhs. Mec. 1925: 70-141). Öte yandan Rize merkez ilçede bulunan 45 ilkokulun yalnızca 1'i kız okulu olarak eğitim vermekteydi.

Trabzon Maarif Eminliği Vilayetlerinde İlköğretim (1926)

RİZE	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	44	1	0	45	55	1,22
Hopa	26	3	0	29	64	2,21
Atina	28	2	0	30	55	1,83
Toplam	98	6	0	104	174	1,67
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Rize İli/ Maarif Eminliği Oranı	%24,32	%13,95	0	%23,32	%23,42	

Tablo 6. 1925-1926 Ders Yılında Rize ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

3.4 Şebinkarahisar ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Şebinkarahisar veya diğer adıyla Karahisar-ı Şarki vilayeti, Trabzon bölgesinde derslik sayısı en az olan vilayet olarak karşımıza çıkmaktadır (İhs. Mec. 1925: 70-141). Şebinkarahisar'da okul başına düşen derslik sayısı 1,32'dir; bu oran Alucra ve Mesudiye ilçelerinde 1,17'ye kadar düşmektedir. Okul başına derslik sayısının 1,55 ile en yüksek olduğu merkez ilçe bile maarif eminliği ortalaması olan 1,67'nin altında kalmaktadır.

ŞEBİNKARAHİSAR	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	8	3	0	11	17	1,55
Alucra	5	1	0	6	7	1,17
Koyulhisar	5	1	0	6	8	1,33
Mesudiye	11	1	0	12	14	1,17
Suşehri	8	1	0	9	12	1,33
Toplam	37	7	0	44	58	1,32
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Şebinkarahisar İli/ Maarif Eminliği Oranı	%9,18	%16,28	0	%9,87	%7,81	

Tablo 7. 1925-1926 Ders Yılında Şebinkarahisar ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

3.5 Trabzon ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Trabzon Maarif Eminliğinin merkezi Trabzon'daki ilkokulların, 1926 yılında ilçelere dengeli dağıldığı görülmektedir (İhs. Mec. 1925: 70-141). Ancak okul sayılarının Trabzon'un altı ilçesinde de benzerlik göstermesi yanıltıcı olmamalıdır. 1927 Nüfus sayımına göre Trabzon'da 293 Bin kişi yaşıyordu, bu nüfusun 64 Bini Of ilçesinde, 61 Bini merkez ilçede, 57 Bini de Sürmene'deydi. 19 Bin nüfuslu Maçka'nın Of ile eşit, Sürmene'den de daha fazla okula sahip olması dengeli dağılımı değil tam tersine ilçeler arası adaletsizliği göstermektedir. Merkez ilçe dışındaki ilçelerde kız okulu sayısının yalnızca bir adet olması, kız çocuklarının eğitime ulaşma imkânının ne kadar zayıf olduğunun göstergesidir. Trabzon bölgesinde dikkati çeken başka bir husus, ilçeler arası ilkokul sayılarının birbirine yakın olmakla birlikte okul başına düşen derslik sayısındaki farklardır. Örneğin Merkez ilçede okul başına 2,23 derslik düşerken, 1927 sayımına göre 50 Bin nüfusu olan Vakfikebir ilçesinde yalnızca 18 derslik bulunmaktadır, okul başına 1,20 derslik düşmektedir.

TRABZON	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	17	5	0	22	49	2,23
Sürmene	12	1	0	13	22	1,69
Akçaabat	15	1	0	16	24	1,50
Vakfikebir	14	1	0	15	18	1,20
Maçka	13	1	0	14	19	1,36
Of	13	1	0	14	27	1,93
Toplam	84	10	0	94	159	1,69
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Trabzon İli/ Maarif Eminliği Oranı	%20,84	%23,26	0	%21,08	%21,40	

Tablo 8. 1925-1926 Ders Yılında Trabzon ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

3.6 Gümüşhane ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Trabzon Maarif Eminliğine bağlı Gümüşhane vilayetine, yukarıda da belirtildiği gibi 877 sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanunu ile 1925-1926 ders yılı sonunda Bayburt ilçesi bağlanmıştı (RC, 26.6.1926, 404). 1927 sayımına göre Gümüşhane Merkez ilçenin iki katı nüfusa sahip olan (49 Bin) Bayburt'un istatistiklere dâhil edilmemesinin sebebi budur. Gümüşhane de, Trabzon Maarif Eminliğinin diğer illeri gibi gerek okul gerekse derslik sayısı bakımından oldukça zayıf durumdaydı. İl genelinde toplamda yalnızca 5 kız okulu bulunmaktaydı. Okul başına düşen derslik sayısı -Gümüşhane'nin bütün ilçelerinde- Türkiye ortalamasının da, Maarif Eminliği ortalamasının da altındaydı.

GÜMÜŞHANE	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	16	2	0	18	23	1,28
Kelkit	11	1	0	12	16	1,33
Şiran	9	1	0	10	15	1,50
Torul	14	1	0	15	19	1,27
Toplam	50	5	0	55	73	1,33
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Gümüşhane İli/ Maarif Eminliği Oranı	%12,41	%11,63	0	%12,33	%9,83	

Tablo 9. 1925-1926 Ders Yılında Gümüşhane ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

3.7 Giresun ve İlçelerinde İlkokul ve Derslik Sayıları (1926)

Trabzon Maarif Eminliğine bağlı illerin yedincisi Giresun'du. 1927 sayımına göre Giresun Merkez ilçe 93 Bin nüfusa sahipti. Diğer ilçelerden Görele'de 38 Bin, Tirebolu'da 35 Bin kişi yaşıyordu. Görele ilçesinde okul başına düşen derslik sayısı (1,14) dışında okul ve derslik sayısının maarif eminliği ortalamasına yakın olduğu görülmektedir. Elbette bölge ortalaması olması gerekenin çok altındadır. Maarif eminliği sınırları içinde karma okulun hiç bulunmaması, kız okulu sayısının da yalnızca 5'te kalması, taşrada ve özellikle köylerde eğitime ulaşmanın ne kadar zor olduğunu gözler önüne sermektedir.

Trabzon Maarif Eminliği Vilayetlerinde İlköğretim (1926)

GİRESUN	Erkek Okulu	Kız Okulu	Karma Okul	Toplam Okul	Toplam Derslik	Okul Başına Düşen Derslik
Merkez	33	4	0	37	66	1,78
Görece	13	1	0	14	16	1,14
Tirebolu	7	1	0	8	16	2,00
Toplam	53	6	0	59	98	1,66
Maarif Eminliği Toplam	403	43	0	446	743	1,67
Giresun İli/ Maarif Eminliği Oranı	%13,15	%13,95	0	%13,23	%13,19	

Tablo 10. 1925-1926 Ders Yılında Giresun ve İlçelerinde Bulunan İlkokul ve Derslik Sayıları

4. Trabzon Bölgesi İlkokullarında Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

Trabzon Maarif Eminliğine bağlı yedi vilayette bulunan 446 okul ve 743 dersliğin il ve ilçelere dağılımından sonra, bu okullarda eğitim veren öğretmenler ile öğrenim gören öğrencilerin sayısına değinmek yerinde olacaktır. Öğretmen ve öğrenci istatistiklerinin eğitim tarihi açısından önemi açıktır. Özellikle öğrenci sayısının nüfusa oranı, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, kız öğrencilerin toplam öğrenciler arasında oranı ve kadın öğretmenlerin toplam öğretmenler arasında oranı gibi istatistiksel veriler, eğitim tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada başvurduğumuz ana kaynak olan Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuasında öğretmen ve öğrencilere ilişkin çok değerli veriler bulunmaktadır. Bu veriler, Türkiye genelindeki ilkokullarda ilçe bazında öğretmen ve öğrenci sayılarının yanı sıra kadın öğretmenlerin toplam öğretmene oranı, kız öğrencilerin toplam öğrenciler arasındaki payı gibi çok önemli istatistikleri kapsamaktadır. Böylelikle erken cumhuriyet döneminde ilkokullardaki öğretmen ve öğrencileri il, ilçe, bölge ve Türkiye geneli bazında birçok parametre ile karşılaştırma imkânı doğmaktadır.

Trabzon bölgesindeki ilkokullar arasında karma okulların hiç yer almadığını, kız okulu sayısının da ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğunu belirtmiştik. Bu yetersizliğin kız öğrenci sayısına yansımaması beklenemezdi. Gerçekten de 1926'da kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı Türkiye genelinde yüzde 21,6 iken, Trabzon bölgesinde yüzde 9'a düşmektedir. Oranın en yüksek olduğu Şebinkarahisar vilayetinde bile ilkokullarda eğitim gören kız öğrencilerin oranı yüzde 14,5'te kalıyordu. Aynı yıl bir başka maarif mıntıkası olan ve Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale illerinden oluşan Edirne Maarif Eminliğinde ise kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı yüzde 40'lar seviyesindeydi. Bu oran, Trakya bölgesindeki ailelerin kız çocuklarını okutma konusundaki kararlılıklarını göstermekle birlikte, böyle bir şansa sahip olduklarını da göstermektedir. Trabzon bölgesinde aileler kız çocuklarının öğrenim görmelerini isteseler bile çocukların gidebileceği bir okul bulma şansına sahip değillerdi.

Kız öğrencilerin Trabzon Maarif Eminliğinde karşılaşılan bu olumsuz istatistiklerine, kadın öğretmenlerin sayı ve yüzdesinde de rastlandığını söylemek yanlış olmaz. 1926'da Türkiye genelindeki ilkokullarda 10.950 öğretmen görev yapıyordu, bunların 2.493'ü yani yüzde 22,77'si kadın öğretmendi. Trabzon bölgesinde ise görev yapan 716 öğretmenin 103'ü kadındı, bu da yüzde 15,2'lik bir orana karşılık geliyordu. Kadın öğretmen oranının, Türkiye ortalamasının çok altında seyreden kız öğrenci sayısındaki tablo kadar kötü olmadığına dikkat çekmek gerekir. Üzerinde durulması gereken başka bir konu, öğretmen kadrolarındaki münhal (boş)

kadroların oransal olarak düşüklüğüdür. 1926'da bakanlıkça verilen toplam kadrolardan, münhal kalanların oranı diğer bölgelere nazaran düşüktür, dolayısıyla Trabzon bölgesinde boş kadro problemi fazla yaşanmamaktadır.

Tablo 11'de 1926 yılına ait Trabzon Maarif Eminliğine bağlı vilayetlerde öğretmen ve öğrenci sayıları ile kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı ve kadın öğretmenlerin toplam öğretime oranı verilmiştir (İhs. Mec. 1925: 70-141).

	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Münhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oran %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oran %
Artvin	63	54	9	46	8	14,8	1.197	103	1.300	7,9
Ordu	117	114	3	91	23	20,2	3.284	475	3.759	12,6
Rize	139	126	13	115	11	8,7	5.628	246	5.874	4,2
Şebinkarahisar	66	61	5	48	13	21,3	1.305	222	1.527	14,5
Trabzon	158	158	0	133	25	15,8	5.364	555	5.919	9,4
Gümüşhane	68	68	0	60	8	11,8	1.393	120	1.513	7,9
Giresun	105	99	6	84	15	15,2	3.106	391	3.497	11,2
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Türkiye	12.003	10.950	1.053	8.457	2.493	22,77	256.170	70.376	326.546	21,55
Trabzon Bölgesi/ Türkiye Oran %	5,97	6,21	3,42	6,82	4,13	-	8,31	3,00	7,16	-

Tablo 11. Trabzon Bölgesinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

Trabzon bölgesi illerinde ve bu illere bağlı ilçelerde 1926 yılındaki öğretmen ve öğrenci sayıları ile kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı ve kadın öğretmenlerin toplam öğretime oranı Tablo 12 ila Tablo 18 arasında verilmiştir.

4.1 Artvin Vilayetindeki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

ARTVİN	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Münhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oran %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oran %
Merkez	28	24	4	17	7	29,2	413	87	500	17,0
Borçka	22	19	3	18	1	5,3	400	16	416	3,8
Şavşat	13	11	2	11	0	0	384	0	384	0
Artvin Toplamı	63	54	9	46	8	14,8	1.197	103	1.300	7,9
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Artvin İli/ Bölge Oranı	8,8	7,9	25,0	8,0	7,8		5,6	4,9	5,6	

Tablo 12. Artvin Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1925-1926 eğitim öğretim yılında Artvin ili ve ilçelerinde görev yapan 8 kadın öğretmen vardı. Bunların 7'si Merkez ilçede, 1'i de 1926 yılında ilçe statüsü kaldırılarak nahiyeye dönüştürülen Borçka'daydı. Merkez ilçede görev yapmakta olan 24 öğretmenin 7'sinin kadın olması, oransal olarak kadın öğretmenlerin diğer ilçelere göre fazla olması sonucunu doğurmaktadır. Ancak buna rağmen gerek Trabzon bölgesinde, gerekse Türkiye genelinde kadın öğretmenlerin toplam öğretmene oranı Artvin vilayetinden daha yüksektir. Aynı şekilde kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı Merkez ilçede yüzde 17'ye ulaşsa da Artvin toplamı, Trabzon bölgesinin de, Türkiye ortalamasının da altındadır. 1926 yılında Şavşat ilçesinde, yalnızca 5 ilkokulda (tamamı erkek okulu) eğitim verildiğini belirtmiştik. İstatistiklerden bu okullarda görev yapan 11 öğretmenin de erkek olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 1926'da Şavşat'ta bir tane bile kadın öğretmen, bir tane bile kız öğrenci bulunmamaktadır.

4.2 Ordu Vilayetindeki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1925-1926 eğitim öğretim yılında Ordu ili ve ilçelerinde görev yapan 23 kadın öğretmen vardı, bu öğretmenler Ordu ilindeki toplam öğretmenlerin yaklaşık beşte birini (yüzde 20,2) oluşturuyordu. Bu oran gibi, kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı da bölge ortalamasının biraz üstündeydi.

ORDU	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Münhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oranı %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oranı %
Merkez	71	70	1	58	12	17,1	2.278	268	2.546	10,5
Ünye	24	23	1	17	6	26,1	611	156	767	20,3
Fatsa	22	21	1	16	5	23,8	395	51	446	11,4
Ordu Toplamı	117	114	3	91	23	20,2	3.284	475	3.759	12,6
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Ordu İli/ Bölge Oranı	16,3	16,8	8,3	15,8	22,3		15,4	22,5	16,1	

Tablo 13. Ordu Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

4.3 Rize Vilayetindeki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1925-1926 eğitim öğretim yılına ait istatistiklerde, Rize ili ve ilçelerindeki ilkokullara dair ilginç bilgiler bulunmaktadır. Rize ili Trabzon bölgesinde oransal olarak hem kadın öğretmenin hem de kız öğrencinin en az olduğu vilayettir. Rize'de 1926 yılında görev yapan 126 öğretmenin yalnızca 11'i (yüzde 8,7) kadın öğretmendir. Aynı yıl Rize'de toplam 5.874 öğrenciden yalnızca 246'sı (yüzde 4,2) kız öğrencidir. Halbuki Rize vilayeti Trabzon bölgesinde öğrenci sayısı ve öğretmen kadrosu en fazla olan vilayetlerden biridir. Rize 139 öğretmen kadrosu ile Trabzon vilayetinden sonra ikinci, toplam öğrenci sayısında da 5.874 öğrenci ile (sadece 45 öğrenci eksiğiyle) Trabzon vilayetinin ardından gelmektedir. Dolayısıyla 1926'da Trabzon bölgesinde en çok erkek öğrencinin öğrenim gördüğu vilayet Rize'dir.

RİZE	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Münhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oranı %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oranı %
Merkez	60	51	9	46	5	9,8	2.372	120	2.492	4,8
Hopa	37	36	1	33	3	8,3	1.172	77	1.249	6,2
Atina	42	39	3	36	3	7,7	2.084	49	2.133	2,3
Toplam	139	126	13	115	11	8,7	5.628	246	5.874	4,2
Bölge Toplam	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Rize İli/ Bölge Oranı	19,4	18,5	36,1	19,9	10,7		26,5	11,6	25,1	

Tablo 14. Rize Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

4.4 Şebinkarahisar'daki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1926'da Şebinkarahisar vilayetinde ilkokul istatistiklerinin değerlendirilmesinde, nüfus ve nüfusa paralel okul sayısının düşük olması, bazı oranların çok yüksek veya düşük olmasına yol açtığı görülmektedir. Sayı azaldıkça oranlardaki değişimin çok yüksek olması yanıltıcı olabilmektedir. Örneğin Merkez ilçede görev yapan 17 öğretmenden 6'sının kadın olması karşımıza yüzde 35,3 oranını çıkarmaktadır. Hâlbuki kadın öğretmen sayısı sadece 6'dır. Aynı şekilde 1926'da Trabzon bölgesinde öğrenim gören 23.389 öğrenci vardır, bunların yüzde 1,9'u (460 öğrenci) Mesudiye ilçesindedir. Mesudiye'de 460 öğrencinin 5'inin kız öğrenci olması istatistiklere yüzde 1,1 olarak yansımakla birlikte aslında bütüne bakıldığında bu oranın detay olduğu anlaşılmaktadır.

ŞEBİNKARAHİSAR	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Münhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oranı %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oranı %
Merkez	20	17	3	11	6	35,3	235	134	369	36,3
Alucra	10	8	2	7	1	12,5	133	12	145	8,3
Koyulhisar	9	9	0	7	2	22,2	156	36	192	18,8
Mesudiye	15	15	0	13	2	13,3	455	5	460	1,1
Suşehri	12	12	0	10	2	16,7	326	35	361	9,7
Toplam	66	61	5	48	13	21,3	1305	222	1527	14,5
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Şebinkarahisar/ Bölge %	9,2	9,0	13,9	8,3	12,6		6,1	10,5	6,5	

Tablo 15. Şarkikarahisar Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

4.5 Trabzon Vilayetindeki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1926'da Trabzon Maarif Eminliğinin merkezi Trabzon vilayetinde öğretmen ve öğrenci istatistiklerinde bölge ortalamalarına yakın değerler karşımıza çıkmaktadır. Gerek kadın öğretmenlerin toplam öğretmen sayısına oranı, gerekse kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı bölge ortalamasına yakındır. Ancak ilçeler tek tek incelendiğinde dengesizlikler ortaya çıkmaktadır. Söz konusu dengesizliklerin, Trabzon Merkez ilçe değerleriyle bölge ortalamasına geldiği görülmektedir. Öte yandan Trabzon, Trabzon bölgesinde Gümüşhane ile birlikte münhal öğretmen kadrosu bulunmayan iki ilden biridir.

TRABZON	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Münhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oranı %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oranı %
Merkez	49	49	0	34	15	30,6	1.294	393	1.687	23,3
Sürmene	27	27	0	23	4	14,8	748	32	780	4,1
Akçaabat	22	22	0	19	3	13,6	971	34	1.005	3,4
Vakfikebir	24	24	0	23	1	4,2	556	18	574	3,1
Maçka	18	18	0	17	1	5,6	868	20	888	2,3
Of	18	18	0	17	1	5,6	927	58	985	5,9
Toplam	158	158	0	133	25	15,8	5.364	555	5.919	9,4
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Trabzon İli/ Bölge Oranı	22,1	23,2	0	23,1	24,3		25,2	26,3	25,3	

Tablo 16. Trabzon Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

4.6 Gümüşhane Vilayetindeki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1925-1926 eğitim öğretim yılında Gümüşhane ili ve ilçelerindeki ilkokullara dair istatistiklerde, Gümüşhane merkez ilçenin belirleyici rolü öne çıkmaktadır. Gerek kadın öğretmenlerin, gerekse kız öğrencilerin sayısının diğer ilçelere nazaran merkez ilçede fazla olması ortalamada belirleyici olmaktadır. Öte yandan Gümüşhane il ve ilçelerinde tahsis edilen öğretmen kadrosunun tamamı doludur, münhal kadro bulunmamaktadır (İhs. Mec. 1925: 70-141).

GÜMÜŞHANE	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Mühhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oranı %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oranı %
Merkez	21	21	0	16	5	23,8	398	69	467	14,8
Kelkit	15	15	0	14	1	6,7	320	23	343	6,7
Şiran	13	13	0	12	1	7,7	239	15	254	5,9
Torul	19	19	0	18	1	5,3	436	13	449	2,9
Toplam	68	68	0	60	8	11,8	1.393	120	1.513	7,9
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Gümüşhane İli/ Bölge Oranı	9,5	10,0	0	10,4	7,8		6,5	5,7	6,5	

Tablo 17. Gümüşhane Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

4.7 Giresun Vilayetindeki İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

1926'da Trabzon Maarif Eminliğinde yer alan Giresun vilayetinde öğretmen ve öğrenci istatistiklerinde Trabzon vilayeti gibi bölge ortalamalarına yakın değerler karşımıza çıkmaktadır. İlçeler arasında dengesizlik olsa da Görele ilçesinden kaynaklanan düşüş, merkez ilçe ve Tirebolu tarafından telafi edilmekte, Trabzon bölgesinin ortalama değerlerine ulaşılmaktadır.

GİRESUN	Öğretmen Kadrosu	Toplam Öğretmen	Mühhal	Erkek Öğretmen	Kadın Öğretmen	Kadın Öğretmen Oranı %	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Kız Öğrencilerin Oranı %
Merkez	61	61	0	49	12	19,7	1.741	269	2.010	13,4
Görele	22	20	2	20	0	0	928	51	979	5,2
Tirebolu	22	18	4	15	3	16,7	437	71	508	14,0
Toplam	105	99	6	84	15	15,2	3.106	391	3.497	11,2
Bölge Toplamı	716	680	36	577	103	15,2	21.277	2.112	23.389	9,0
Giresun İli/ Bölge Oranı	14,7	14,6	16,7	14,6	14,6		14,6	18,5	15,0	

Tablo 18. Giresun Vilayetinde Bulunan İlkokullarda Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (1926)

5- Trabzon Bölgesi İlkokullarında Öğrenci Hareketleri (1926)

Erken cumhuriyet döneminde okul sayısının artması, karma eğitime geçilerek kız öğrencilerin de okullara gitmesinin sağlanması gibi faktörler her yıl okula yeni başlayanların sayısında önemli artışlar yaşanmasına yol açmıştır. Bu artış, 1928 yılında gerçekleşen Harf Devriminden sonra da devam etmiş ve eğitim cumhuriyetin itici güçlerinden biri olmuştur.

Trabzon Maarif Eminliği Vilayetlerinde İlköğretim (1926)

	Ders senesi başındaki öğrenci sayısı												Ders Yılı İçinde											
	1'inci Sınıf			2'inci Sınıf			3'üncü Sınıf			4'üncü Sınıf			5'inci Sınıf			Toplam			Yeni Kayıt Yaptıran			Okuldan Ayrılan		
	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T	K	E	T
Trabzon Maarif Eminliği	960	9.956	10.916	448	5.124	5.572	385	3.451	3.836	220	1.933	2.153	129	1.138	1.267	2.142	21.602	23.744	159	717	876	135	1.221	1.356
Türkiye	33.667	114.265	147.932	16.807	62.077	78.884	10.344	42.736	53.080	5.934	24.235	30.169	3.624	12.857	16.481	70.376	256.170	326.546	8.106	37.028	45.134	7.759	28.700	36.459
Oran %	2,85	8,71	7,38	2,67	8,25	7,06	3,72	8,08	7,23	3,71	7,98	7,14	3,56	8,85	7,69	3,04	8,43	7,27	1,96	1,94	1,94	1,74	4,25	3,72

Tablo 19. Trabzon Bölgesindeki İlkokullarda Öğrenci Hareketleri-1926 (K: Kız, E: Erkek, T: Toplam)

1925-1926 ders yılında da Türkiye genelinde ilkokullarda sınıf büyüdükçe öğrenci sayısının azaldığı görülmektedir. Trabzon bölgesinde de ilkokullarda öğrenim gören 23.744 öğrencinin yüzde 46'sı (10.916) birinci sınıf öğrencisiydi. Sınıf büyüdükçe öğrenci sayısının hemen hemen yarıya düştüğü görülmektedir. Ancak Trabzon bölgesinde kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı sınıflar büyüye de değişmemekte, hep yüzde 10 civarında kalmaktadır. Tablo 19'da Türkiye genelinde ve Trabzon Bölgesindeki ilkokullarda öğrenim gören öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıflara göre dağılımı ile 1925-26 ders yılının başlamasından sonra kayıt yaptıran ve ders senesi devam ederken vefat, yaşının geçmesi veya başka nedenlerle okuldan ayrılan okuldan ayrılan öğrenci sayıları verilmektedir.

6- Trabzon Bölgesi İlkokullarında Öğrencilerin Başarı Durumları (1926)

Maarif Vekaleti İhsaiyat Mecmuasında, öğrencilerin başarı durumlarını gösteren istatistik de yer almaktadır.

Trabzon Eğitim Bölgesi	Başarılı			Başarısız		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
Artvin	68	852	920	30	375	405
Ordu	320	2.258	2.578	146	920	1.066
Rize	182	4.085	4.267	56	1.712	1.768
Şebinkarahisar	134	712	846	107	503	610
Trabzon	544	5.352	5.896	64	488	552
Gümüşhane	97	1.145	1.242	23	248	271

Giresun	258	1.848	2.106	126	1.067	1.193
Bölge Toplamı	1.603	16.252	17.855	552	5.313	5.865
Türkiye Toplamı	46.903	184.832	231.735	28.226	95.724	123.950

Tablo 20. Trabzon Bölgesindeki İlkokul Öğrencilerinin Başarı Durumları (1926)

İl bazında verilen bu istatistiksel verilerde sene sonu sınavlarında başarılı olarak sınıfını geçen veya mezun olan öğrenciler ile başarısızlık sebebiyle ibka kalan (sınıfta kalan) öğrencilerin sayısı verilmektedir. Buna göre Şebinkarahisar vilayetinde başarı oranı oldukça düşük (yüzde 59), Trabzon'da ise yüksektir (yüzde 91). Ancak Trabzon vilayetinde 141'i kız, 2.021'i erkek toplam 2.162 öğrenci ikmale (bütünlemeye) kalmış, ikmal sınavında geçmişti. Trabzon bölgesinin tümüne bakıldığında ise öğrencilerin yüzde 75,2'sinin başarılı olduğu görülmektedir. Bu oran Türkiye genelindeki yüzde 65,2 oranının üstündedir.

7- Trabzon Bölgesi İlkokullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Babalarının Meslekleri (1926)

Trabzon Eğitim Bölgesi	Çiftçi/ Ziraatle Uğraşan	Ticaret ve Zenaat Erbabı	Asker- Sivil Memur	Serbest Meslek	Diğer Mes- leklerden	Toplam (Tespit Edilen)
Artvin	547	204	4	205	268	1.228
Ordu	2.047	480	129	619	365	3.640
Rize	3.593	707	155	562	698	5.715
Şebinkarahisar	771	94	99	95	269	1.328
Trabzon	3.579	851	112	1.200	182	5.924
Gümüşhane	934	50	61	95	87	1.227
Giresun	673	445	83	432	1.611	3.244
Bölge Toplamı	12.144	2.831	643	3.208	3.480	22.306
Türkiye	141.249	48.950	15.931	35.599	83.246	324.975
Oran	% 8,6	% 5,8	% 4,0	% 9,0	% 4,2	% 6,9

Tablo 21. Trabzon Bölgesindeki İlkokul Öğrencilerinin Babalarının Meslekleri (1926)

İhsaiyat Mecmuasında yer alan bir başka önemli istatistik de ilkokul öğrencilerinin babalarının meslekleriydi. Türkiye genelinde ilkokulda öğrenim gören öğrencilerin 324.975'inin babasının mesleği tespit edilmişti (İhs. Mec. 1925: 70-141). Bu istatistik hiç şüphesiz eğitim kadar, ekonomi, kültür gibi farklı disiplinlerdeki araştırmacıları da yakından ilgilendirmektedir. Tablo 21'de 1925-26 eğitim öğretim yılında Trabzon Mıntıkası Maarif Eminliğinde öğrenim gören ilkokul öğrencilerinin babalarının meslekleri Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerine göre ayrı ayrı verilmektedir. Türkiye'nin diğer bölgelerinde çarpıcı sonuçlar çıkmaktayken, Trabzon bölgesinde gerek iller arasında, gerekse Türkiye ortalamasıyla mukayesede anlamlı bir fark görülmemektedir.

8- Trabzon Bölgesi İlkokullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Yaşları (1926)

İhsaiyat Mecmuasında öğretmenlerin sinlerine (yaşlarına) ait bilgiye de yer verilmişti. Buna göre Türkiye genelinde görev yapan 11 Bine yakın öğretmenin yaklaşık 8 Bini 18-30 yaş dilimindeydi. Bir başka deyişle ilkokul öğretmenlerinin neredeyse dörtte üçü 30 yaşın altındaydı. Trabzon bölgesinde ise bu oran daha yüksekti, öğretmenlerin yüzde 83,3'ü 30-40 yaş

Trabzon Maarif Eminliği Vilayetlerinde İlköğretim (1926)

arasındaydı. Öte yandan Trabzon ve Gümüşhane illerinde ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin tamamı 40 yaşın altındaydı. Yaş ortalamasının yüksek olduğu Rize ilinde bile öğretmenlerin yüzde 68'i 18- 30 yaş dilimindeydi. Tablo 22'de Trabzon Bölgesinde görev yapan ilkokul öğretmenlerin yaşları verilmiştir (İhs. Mec. 1925: 70-141).

	18-30	30-40	40-50	50-55	Toplam (Tespit Edilen)
Artvin	44	3	8	0	55
Ordu	93	16	5	0	114
Rize	92	21	22	0	135
Şebinkarahisar	54	5	2	0	61
Trabzon	147	11	0	0	158
Gümüşhane	59	9	0	0	68
Giresun	86	6	7	0	99
Bölge Toplamı	575 %83,3	71 %10,3	44 %6,4	0	690
Türkiye	7.957 (%72,7)	2.181 (19,9)	814 (%7,4)	1 (%0)	10.973
Bölge/Türkiye Oran	% 7,2	% 3,3	% 5,4	% 0	% 6,3

Tablo 22. Trabzon Bölgesindeki İlkokul Öğretmenlerinin Yaşları (1926)

9- Trabzon Bölgesindeki İlkokullarda Binalar ve Özellikleri (1926)

İhsaiyat Mecmualarında okul ve derslik sayıları, öğrenci ve öğretmenlere dair istatistiksel bilgilerle birlikte okul ikliminin önemli unsurlarından biri olan okul binalarına da geniş yer verilmiştir. İhsaiyat Mecmuasına göre Trabzon Maarif Eminliğindeki ilkokul binalarının 230'u kâgir, 216'sı ahşaptı. Okul binalarının hepsinin bahçesi vardı, ancak okul binalarının 217'si eğitime elverişli iken 229'u elverişsizdi. Okul binalarının 303'ü milli emvale, 69' şahsa, 35'i vakfa 39'u ise özel idareye aitti (İhs. Mec. 1925: 118-141).

10- Trabzon Bölgesinde Maaş, Ücret ve Masraflar (1926)

1925-1926 ders senesinde Trabzon Bölgesine bağlı Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane ve Giresun illerinde maaş, ücret ve masraflar ile bunların Türkiye toplamıyla mukayesesi Tablo 23'te verilmektedir. (İhs. Mec. 1925, s.88-89, 112-113, 136-137) Buna göre öğretmenlere bir yılda ödenen maaş toplamı 313.101 liraydı. Müstahdemlere ödenen 33.912 lira ücret ile birlikte toplamda 347.013 liralık maaş ve ücret ödenmişti. Ayrıca diğ er masrafların toplamı 78.142 lirayı bulmuştu.

	Öğretmenlerin bir yıllık maaşları	Müstahdem Ücretleri	Maaş Ücret Toplamı	Diğer Giderler	Genel Toplam
Bölge Toplamı	313.101	33.912	347.013	34.240	381.253
Türkiye	5.775.892	3.608.769	9.384.661	1.898.837	11.283.498
Oran	% 5,4	% 0,9	% 3,7	% 1,8	% 3,4

Tablo 23. Trabzon Bölgesinde Maaş, Ücret ve Masraflar (1926)

11- Trabzon Bölgesinde Eğitim Veren Diğer Okullar (1926)

1925-1926 ders yılında Trabzon bölgesinde eğitim veren başka okullar da vardı. Bir kısmı ilköğretim düzeyinde olan bu okulları ve bu okullardaki öğrencilerle öğretmen sayılarını şöyle sıralayabiliriz:

Trabzon Leyli Erkek Lisesinde ilkokul kısmı bulunmuyordu. Bu okulda 164'ü ortaokul kısmı, 65'i de lise kısmı olmak üzere öğrenim gören toplam 229 öğrenci bulunmaktaydı. Öğretmen sayısı ise 26 idi (İhs. Mec. 1925: 26-33).

Ordu Erkek Orta Mektebi 201'i ilkokul kısmı, 58'i ortaokul kısmı olmak üzere toplam 259 öğrencinin öğrenim gördüğü okulda toplam 16 öğretmen görev yapmaktaydı (İhs. Mec. 1925: 26-33).

Rize Erkek Orta Mektebinde toplam 245 öğrenci (184 ilkokul, 61 ortaokul) öğrenim görüyordu, okulda 13 de öğretmen vardı (İhs. Mec. 1925: 34-41, 42-49).

Şarkikarahisar Erkek Orta Mektebinde toplam 185 öğrenci (150 ilkokul, 35 ortaokul) öğrenim görüyordu, okulda 16 öğretmen bulunuyordu (İhs. Mec. 1925: 34-41, 42-49).

Gümüşhane Erkek Orta Mektebinde 14 öğretmen görev yapıyordu. Okulun öğrenci sayısı 108'i ilkokul 34'ü ortaokul olmak üzere 142'ydi (İhs. Mec. 1925: 34-41, 42-49).

Giresun Erkek Orta Mektebinde 136'sı ilkokulda, 61'i ortaokulda toplam 178 öğrenci öğrenim görmekteyken okuldaki öğretmen sayısı 15'ti (İhs. Mec. 1925: 34-41, 42-49).

Trabzon Kız Orta Mektebinin ilkokul kısmı yoktu, 30 öğrencisi olan ortaokul kısmında 12 öğretmen görevlendirilmişti (İhs. Mec. 1925: 34-41, 42-49).

Giresun Kız Orta Mektebinin öğrenci sayısı yalnızca 8 olarak gösterilmişti. Okulda 10 öğretmen bulunuyordu (İhs. Mec. 1925: 34-41, 42-49).

Trabzon Erkek Muallim Mektebinde 19 öğretmen görev yapıyordu. Okulda 193'ü tali kısım, 137'si tatbikat kısmında olmak üzere toplam 330 öğrenci eğitim alıyordu (İhs. Mec. 1925: 50-53, 54-55).

Ordu Kız Muallim Mektebinin 13 öğretmeni, 103 öğrencisi vardı. Öğrenciler tali kısımdaydı.

Of İmam ve Hatip Mektebi 1926'da ilga edilmişti. O yıl 8 öğretmeni ve 43 öğrencisi vardı (İhs. Mec. 1925: 56-59).

Rize İmam ve Hatip Mektebi de 1926'da ilga edildi. Okulun son yılında 11 öğretmeni ve 48 öğrencisi vardı (İhs. Mec. 1925: 56-59).

Trabzon Erkek Şehir Yatı Mektebinde 148 öğrenci öğrenim görmekteyken, 7 öğretmen bulunuyordu (Yücel, 2020: 1198)

Artvin İlk Yatı Mektebinin 5 öğretmeni 93 öğrencisi vardı (Yücel, 2023: 297)

Şarkikarahisar İlk Yatı Mektebinde 3 öğretmen görev yapmaktayken 84 öğrenci de öğrenim görüyordu (Yücel, 2023: 301-302).

Vona İlk Yatı Mektebine 4 öğretmen, 44 öğrenci vardı (Yücel, 2023: 305).

Ordu- Ünye Gazi Mustafa Kemal Paşa Mektebi, 1926'da Trabzon bölgesindeki tek özel okul olma özelliğini taşımaktaydı. İlkokul düzeyinde erkek çocuklara eğitim veren bu okulun sahibi Bekir Osmanzade Kemal Bey, müdürü de Hüseyin Hüsnü Bey idi. Okul, 31 Teşrinievvel 1338 tarihinde 768/582 numarayla ruhsatnamesini almıştı. Okulun ilk faaliyete başlama tarihi ise 1328 (M.1912) yılıydı. Okulda 3 öğretmen görev yapıyordu. Öğrenci sayısı ise 113 olarak belirtilmişti (İhs. Mec. 1925: 144-163).

1925-1926 eğitim öğretim yılında Trabzon Bölgesinde bulunan 7 anaokulunun, 3'ü Ordu, 1'i Şebinkarahisar, 2'si Trabzon, 1'i de Giresun ilindeydi. Ordu'daki anaokullarında toplam 193 öğrenci 4 öğretmen varken, Şebinkarahisar'da 71 öğrenci 1 öğretmen bulunuyordu. Trabzon'da toplam 176 öğrenci, 2 öğretmen; Giresun'da da 90 öğrenci 1 öğretmen vardı (Yücel, 2016: 1001-1002). Ancak anaokulları, 25 Ekim 1925 tamiminden beş ay sonra 1925-1926 ders yılı bitmeden lağvedildi (Yücel, 2016: 1003)

Son olarak, 1925 yılında Türkiye genelinde sayıları 207'yi bulan yabancı okullar ve azınlık okullarının Trabzon bölgesinde olmadığını vurgulanması yerinde olacaktır. Aynı şekilde Türkiye genelinde 12 farklı ilde faaliyet gösteren Mıntıka Ziraat Mektebi ile öğrencilere meslek kazandırmayı amaçlayan Sanayi Mektebi ve Nafia Fen Mektebi Trabzon Maarif Eminliğine bağlı il ve ilçelerde bulunmuyordu.

Sonuç

Erken Cumhuriyet, Türk eğitim tarihinin önemli dönemleri arasında yer alır. Özellikle Cumhuriyetin Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulünden Harf Devrimine kadar geçen süre Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne kalan eğitim mirası, Tevhidi Tedrisat Kanununun ilk etkileri, Harf Devrimi öncesi eğitimin genel durumu için önemli göstergeleri bize sunar. Nicel yönü ağır basan bu çalışmada, 1925-1926 eğitim öğretim yılında Trabzon Maarif Eminliğinde ilkokulların istatistikleri değerlendirilmiş ve Türkiye ortalamasıyla uzak olan değerler tartışılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kız öğrencilerin okumasını sağlamak için gösterilen çabalar, henüz Trabzon Maarif Eminliği bölgesinde karşılık bulmamıştır. Trabzon bölgesinde kız ve erkek çocukların birlikte öğrenim gördükleri "karma okul" bulunmamaktadır, kız okulları sayısı yetersizdir, kız öğrencilerin toplam öğrenciye oranı Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Birçok vilayetteki aileler, kız çocuklarını okutmak istese bile gönderebilecekleri okul hemen hemen yok gibidir. Bu olumsuzluğa rağmen Trabzon Maarif Eminliği bölgesi erkek okulu ve derslik sayılarında, Türkiye ortalamasını yakalamıştır. Bu okulların bina kalitesinin iyi olmadığını ve en az yarısının eğitime elverişli olmadığını da belirtmek gerekir.

1926 yılında Trabzon Maarif Eminliği bölgesinde dikkat çeken bir başka husus münhal öğretmen kadroları olmuştur. O yıl, Türkiye genelinde öğretmen kadrolarının yüzde 9,6'sını boş bulunmaktayken, Trabzon Bölgesinde bu oranın yüzde 5'te kalması Trabzon bölgesi açısından lehte bir durum olarak değerlendirilebilir. Gerçekten de Trabzon Maarif Eminliği bölgesi, İstanbul bölgesi dışında kalan bölgeler açısından münhal öğretmen oranı en düşük bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Trabzon bölgesinde görev yapan öğretmenler çok gençtir. 690 öğretmenin 575'inin 30 yaşın altında olması, Erken Cumhuriyet döneminde eğitim seferberliğini başlatan gönüllü kadrolara sahip olunduğunu göstermektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim alanında Trakya ve İstanbul'dan başlayan değişimin, Trabzon bölgesinde henüz hissedilmediği sonucuna varılan bu çalışmanın, eğitim tarihi ve eğitim yönetimi alanındaki yeni araştırmalara katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- 789 sayılı Maarif teşkilâtına dair kanun. *Resmî Ceride*, 3 Nisan 1926. Sayı: 338.
- 877 sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanunu. *Resmî Ceride*, 26 Haziran 1926. Sayı: 404.
- ALP, H. (2016). Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de İlköğretim ve Müfredat Programları (1913-1936). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- DENİZ, M. (2016). *Türk Millî Eğitiminde Bir Yerinden Yönetim Örneği: Maarif Eminlikleri*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4, Sayı: 22, s. 109-117.
- Dev.Mer. (1927). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Devair-i Merkeziye Teşkilatı-1926 senesine aittir*, Ankara.
- ERGİN, O.N. (1977). *Türk Maarif Tarihi*, 5. Cilt, İstanbul: Eser Matbaası.
- HATEMİ, H. (1998). Darülfünun ve Darüşşifa. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İhs.Mec.1923 (R.1341/M.1925). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1339-1340 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- İhs.Mec.1924 (1927). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1924-1925 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- İhs.Mec.1925 (1928). *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti 1925-1926 Ders Senesi İhsaiyat Mecmuası*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- KESKİN, N.E. (2022). *Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, 2. Baskı. Ankara: TİAV
- Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi (1928). *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri: Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler itibarıyla Türkiye Nüfusu*. Ankara: Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası.
- YÜCEL, M.S. (2022). "Eğitim Tarihi Açısından Maarif Vekâleti İhsaiyat Mecmuası". *XVIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler IX. Cilt, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (1-5 Ekim 2018). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VIII. Dizi, Sayı: 35-1: 391-410.

YÜCEL, M.S. (2016). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Anaokulları". *The Journal of International Social Research* 9/43, ss. 995-1004.

YÜCEL, M.S. (2023). "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köy Yatı Mektepleri". *History Studies* 15: 293-313.

YÜCEL, M.S. (2020). "Şehir Yatı Mektepleri". *Türkistan'dan Anadolu'ya Tarihin İzinde: Prof. Dr. Mehmet ALPARGU'ya Armağın* Cilt:2, Editörler: Zeynep İskefiyeli, Muhammed Bilal Çelik. Ankara: Nobel Yayınları, ss. 1198-1216.

EXTENDED ABSTRACT

The early years of the Republic can be considered as a laboratory of Turkish educational history. To understand the educational heritage passed from the Ottoman Empire to the Republic, to observe the initial effects of the Unification of Education Law, to summarize the state of education in Turkey before the Alphabet Reform, and to make comparative analyses with subsequent years, educational statistics from the early years of the Republic should be used as primary sources. The Statistical Yearbooks (Statistical Journals) published by the Ministry of Education, containing detailed educational statistics, meet this need. The importance of cliometric studies in making the data in the statistics meaningful is clear. Therefore, there is a necessity to resort to quantitative methods in explaining the data in the 1925-1926 Statistical Journals.

The early Republican era holds a significant place in the history of Turkish education. Particularly, the period from the adoption of the Unification of Education Law to the Alphabet Reform offers important indicators for the educational heritage inherited from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey, the initial effects of the Unification of Education Law, and the general state of education before the Alphabet Reform. In this quantitative study, the statistics of primary schools in the Trabzon Education District for the 1925-1926 academic year have been evaluated, and values significantly different from the Turkish average have been discussed.

In 1926, Trabzon Education District, one of Turkey's 13 education districts, comprising the provinces of Artvin, Ordu, Rize, Şebinkarahisar, Trabzon, Gümüşhane, and Giresun and their districts, revealed striking results when its primary schools were examined. First and foremost, the efforts to educate female students in the early years of the Republic were not yet fruitful in the Trabzon Education District. There were no co-educational schools in the Trabzon region where boys and girls were taught together. The number of girls' schools was insufficient. The ratio of female students to the total number of students was significantly below the Turkish average. In many provinces, even if families wanted to educate their daughters, there were hardly any schools to send them to. Despite this drawback, the Trabzon education district had achieved the Turkish average in terms of the number of boys' schools and classrooms. However, it should be noted that the quality of these school buildings was poor, with at least half of them being unsuitable for education. Another notable issue in the Trabzon education district in 1926 was the number of vacant teaching positions. That year, while 9.6% of teaching positions were vacant nationwide, this rate was only 5% in the Trabzon region, which could be considered favorable for the area. Indeed, the Trabzon Education District had the lowest rate of vacant teaching positions outside of the Istanbul region. The teachers in the Trabzon region were very young, with 575 out of 690 teachers being under the age of 30. This indicates the presence of volunteer staff committed to the educational mobilization of the early Republican period.

The study, although limited to the year 1926 and primary education in the Trabzon region, also provides information about other educational institutions in the area. In other words, it attempts to capture the educational landscape of the Trabzon Education District in 1926 and make comparisons, including brief information about high schools, middle schools, teacher training schools, imam and preacher schools, village and city boarding schools, private schools, and kindergartens.

The study concludes that the educational changes that began in Thrace and Istanbul in the early years of the Republic were not yet felt in the Trabzon region. It is hoped that this work will contribute to new research in the fields of educational history and educational management.

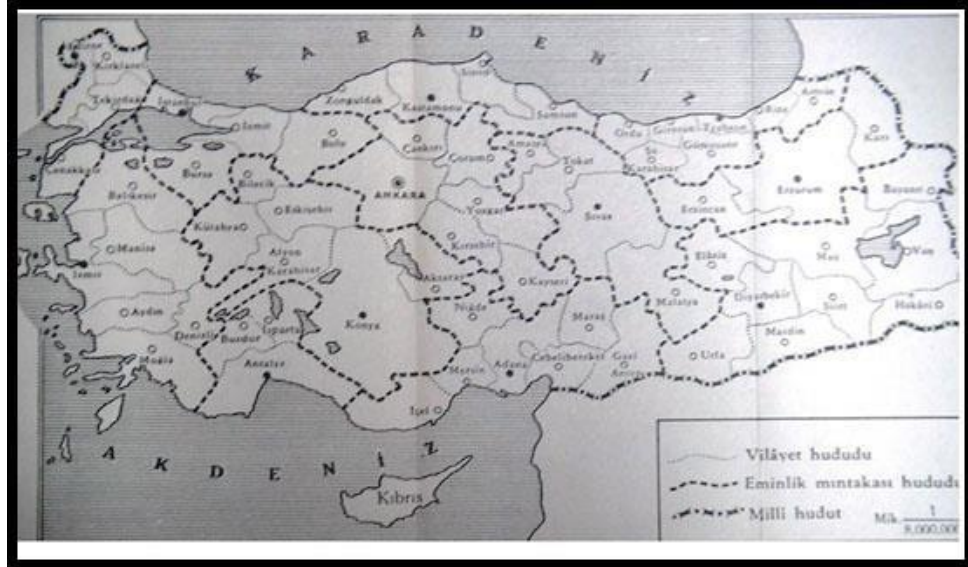
EKLER

EK- 1

Harita 1. Maarif Vekaleti Mıntıka Eminlikleri

EK- 2

Harita 2. Değişikliklerden sonra Maarif Vekâleti Mıntıka Eminlikleri